

Valentina Hlebec, Maša Filipovič Hrast, Sonja Kump, Sabina Jelenc Krašovec, Majda Pahor, Barbara Domajnko (2012)

MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST V SLOVENIJI

Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 160 strani.
ISBN 978-961-235-586-9.

Znanstvena monografija z naslovom *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji* je bila objavljena v evropskem letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti (2012). Bralstvo obvešča o večplastnosti odnosov med generacijami, ki je leporečna skovanka »sožitje med generacijami« po navadi ne zajema. Avtorice že uvodoma (prvo poglavje) poudarijo, da je monografija rezultat temeljnega raziskovalnega projekta z istim naslovom, ki so se ga lotile z interdisciplinarnim pristopom. Ta jim je omogočil, da so oblikovale celovito delo, ki prepleta več ravni odnosov med generacijami v državi, skupnosti in družini, in tako pokazale, da se lahko

z medgeneracijsko izmenjavo dobrin in virov (...) med različnimi generacijami v družini, dopolnjuje in podpira ter ohranja ravnovesje med finančno stabilnostjo in načeli socialne pravičnosti v javni sferi. (Str. 5.)

Avtorice najprej podrobneje pojasnijo tri ravni obravnave medgeneracijske solidarnosti in

družboslovni znanstveni produkciji (drugo poglavje). Bralce opozorijo, da se na makroravni opazovanja pogosteje uporablja izraz »medgeneracijska pogodba« (str. 7). Znanstvena literatura jo največkrat presoja v okviru delovanja državnih sistemov blaginje, kot so pokojninski, zdravstveni in izobraževalni sistemi. S predstavitvijo dveh nasprotujočih si hipotez o odnosu med državo in družino avtorice poudarijo, da se z aktualnega vidika staranja prebivalstva tudi v akademskih krogih pojavlja dilema, ali državni sistemi blaginje zmanjšujejo nekatere oblike družinske medgeneracijske opore ali pa z večjo ponudbo institucionalnih oblik pomoči celo krepijo druge oblike solidarnosti (str. 9). Ob tem opozorijo na pomen skupnosti, ki je s pestrimi oblikami storitev in programov, delovanjem nevladnih organizacij in že »tradicionalnimi« medsosledskimi oblikami pomoči čedalje pomembnejši prostor za opazovanje medgeneracijske solidarnosti.

Mikroraven opazovanja medgeneracijske družinske solidarnosti avtorice povezujejo zlasti s predstavitvijo razlagalnega modela (teorije) odnosov med starši in njihovimi odraslimi otroki, ki so ga ameriški sociologi družine oblikovali in razvijali od sedemdesetih let 20. stoletja. Ta model še vedno velja za enega bolj uveljavljenih orodij empiričnega preučevanja medgeneracijske solidarnosti v kontekstu družinske skupnosti, hkrati pa so njegovi nasledniki z analizo nekaterih njegovih pomanjklivosti aktualizirali razpravo o merjenju vrste odnosov med generacijami. Te jih doživljajo kot solidarne, konfliktno ali pa ambivalentne (str. 21–24).

S tega vidika avtorice pregledajo pomembnejše novejša obsežna mednarodna anketna raziskava, ki vsaj delno zajemajo podatke o medgeneracijski solidarnosti (tretje poglavje). Pri tem se osredotočijo na operacionalizacijo koncepta generacije in indikatorjev za merjenje medgeneracijske solidarnosti po zgledu prej omenjenega modela. Potem konceptualno in operacionalno navežejo presojo medgeneracijske solidarnosti na študije o socialnih omrežjih kot virih socialne opore na ravni zaupnih odnosov opazovane osebe kot tudi odnosov na ravni skupnosti. Pri tem prepoznajo oblike (funkcije) socialne opore in jih pozneje analizirajo v okviru svoje raziskave in skušajo odgovoriti na vprašanje, kako lahko v omrežju socialne opore opazujemo

medgeneracijsko solidarnost (str. 38). Odgovor ponudijo z izračunom medgeneracijskih vezi v omrežju socialne opore na primeru deset let stare raziskave o socialnih omrežjih prebivalcev Slovenije. Pri tem presojujejo medgeneracijsko solidarnost v ožji ali razširjeni družini, med prijatelji, sosedi in sodelavci (str. 39–49).

Avtorice največ pozornosti namenijo prostoru družine (četrto poglavje), saj se je pokazal tako v domačih kot tujih raziskavah za temeljni vir medgeneracijskih opor. V tem poglavju bo bralstvo izvedelo, koliko opor si med seboj izmenjujejo starši in odrasli otroci v Sloveniji v primeru bolezni, druženja, materialnih, denarnih in čustvenih pomoči, v katerih primerih je opazovana generacija neto prejemnik ali neto dajalec opore in kateri dejavniki (spol, starost, izobrazba, kraj bivanja) pomembno vplivajo na določene razsežnosti solidarnosti opazovanih diad odnosov med starši in odraslimi otroki.

Ker pa omenjena kvantitativno zasnovana raziskava v Sloveniji metodološko ne dopušča odkrivanja kakovosti odnosov, so avtorice raziskavo odlično dogradile s kvalitativno zasnovanima študijama o medgeneracijski solidarnosti v družini v primeru bolezni in o medgeneracijskem učenju v družini. Z induktivnim pristopom in upoštevanje načela utemeljivne teorije študiji presojata, kako medgeneracijsko solidarnost v primeru bolezni doživljajo tisti, ki jo prejemajo in dajejo (prva študija, str. 62–76), in kako razumejo pomen medgeneracijskega učenja, sodelovanja in vzajemne pomoči v družini in v lokalni skupnosti predstavniki treh generacij sogovornic in sogovornikov (druga študija, str. 76–99).

Pri presoji medgeneracijske solidarnosti v skupnosti (peto poglavje) avtorice najprej komentirajo različne teorije in koncepte o vlogi sodobne skupnosti v družbi in o njenem pomenu kot prostoru medgeneracijske solidarnosti in skrbi za starejše ljudi. Pri tem posebej poudarijo pomen izobraževanja za izmenjavo raznovrstnih izobraževalnih praks med generacijami določene skupnosti (str. 107).

V okviru raziskave so avtorice opravile študijo primera o razumevanju različno starih sogovornic in sogovornikov o potekajočih dejavnostih v skupnostih in njihovem sodelovanju v njih, da bi lažje ocenile obstoječe pogoje za uvajanje in izvajanje medgeneracijskih programov oziroma izobraževanja v skupnosti. V drugem delu tega poglavja pa so na

podlagi analize omrežij socialne opore v Sloveniji predstavile stopnjo medgeneracijske in znotrajgeneracijske solidarnosti med sosedi, čeprav so podatki prej omenjene kvantitativne študije pokazali, da je delež vezi s sosedi manj kot 10 % vseh vezi v omrežju socialne opore (str. 118). Ker pa se s starostjo povečuje pomen vezi s sosedi (str. 119), so podobno kot v primeru družine (četrto poglavje) opazovale stopnje teh vezi po posameznih vrstah opore. Tako so hotele ugotoviti, v katerih primerih so sosedje najpomembnejši vir opore starejšim ljudem.

Sklepno poglavje razvaja bralstvo, saj ga v razmeroma kratkem delu besedila (str. 127–133) s povzetki opisa dela vseh posamičnih stopenj (poglavij) raziskovanja in splošnim sklepom (str. 133) jedrnato obvešča o poteku in izvedbi celotne raziskave *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*.

Monografija je prav gotovo temeljno delo, ki sledi zgledu uveljavljenega modela (teorije) medgeneracijske solidarnosti, oblikovanega v tradiciji ameriške sociologije družine od Burgessa naprej. Delo odlikuje metodološko zahtevna obravnava razpoložljivih virov podatkovnih zbirk v Sloveniji. Avtorice so izluščile primerljive indikatorje medgeneracijske solidarnosti, kakršne najdemo v znamenitem modelu. Pokazale so zrelost takega raziskovanja tudi z izvedbo kvalitativnih študij primerov v tistih delih projekta, ki zaradi metodoloških omejitev kvantitativno zasnovanih raziskav niso dopuščali bolj kompleksne presoje medgeneracijske solidarnosti, zlasti doživljanj in razumevanj določenih vrst odnosov.

Tak preplet metodoloških pristopov so kot obetavnega za prihodnje preučevanje medgeneracijske solidarnosti samokritično predlagali tudi sami avtorji modela in njegovi številni konstruktivni kritiki. S tega vidika je monografija zgled plodnega združevanja raziskovalk različnih družboslovnih metodoloških specializacij. Hkrati pa njen izid aktualizira že obstoječe študije v Sloveniji, ki presojujejo medgeneracijske odnose v različnih obdobjih in prostorih v okviru zgodovinske demografije, gerontologije, socialne zgodovine, etnologije, geografije, pedagogike, antropologije.

Monografija je akademska pridobitev za raziskovalke in raziskovalce ter študentke in študente družboslovja in humanistike. S knjigo so dobili zgled izpeljave metodološko zahtevnega projekta. Monografija je uporabna za bralstvo, ki se strokovno ali pa prostovoljno ukvarja z dejavnostmi, povezanimi z raznovrstnimi

medgeneracijskimi izmenjavami. Ne nazadnje prav z razpiranjem številnih vidikov presoje medgeneracijske solidarnosti knjiga pripomore tudi k problematiziranju v javnosti tako pogosto predstavljenih poenostavljenih predstav o medgeneracijski solidarnosti.

Duška Knežević Hočevar